

توسعه اقتصادی ایران

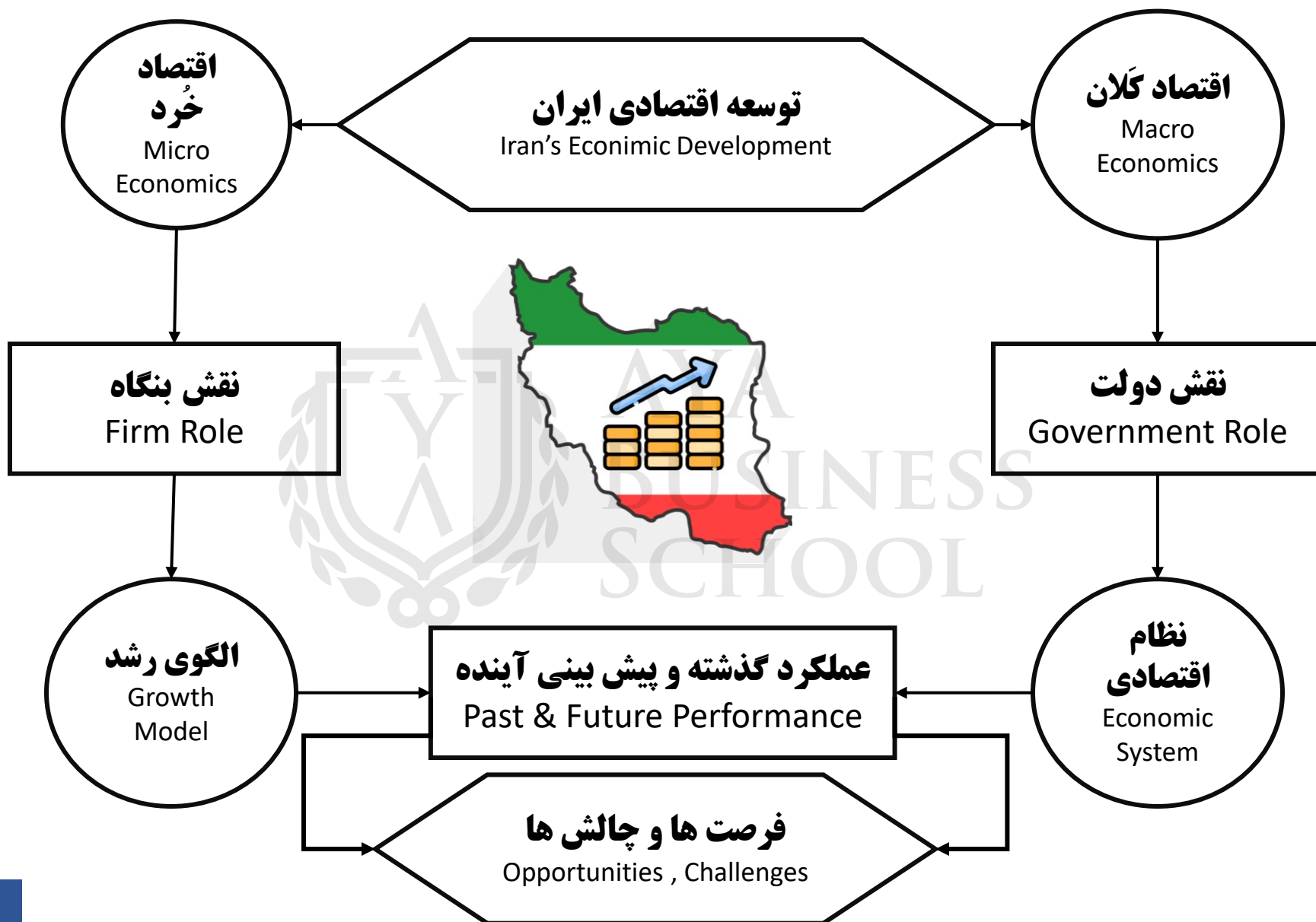
«فرصت ها و چالش ها»

AYA
BUSINESS
SCHOOL

اردیبهشت ماه ۱۴۰۴

در قرن هجدهم میلادی، با مطرح شدن نظریه های جدید اقتصادی، مکاتب متعددی شکل گرفت که هدف مشترک آنها ایجاد درآمد و رفاه جامعه از طریق «رشد اقتصادی» بود.

از اواسط قرن بیستم و پس از جنگ جهانی دوم

با توجه به شرایط خاص کشورهای درگیر جنگ و ضرورت
بازسازی زیربنای تخریب شده و تألمات روحی جامعه از یک سو
و انتظارات کشورهای تازه استقلال یافته برای جبران عقب
ماندگی ها از سوی دیگر؛

مفهوم جدیدی با واژه «توسعه» وارد ادبیات اقتصادی گردید.

سیر تطور مفهوم توسعه

مشخصات / دوره	مفهوم توسعه	نوع شاخص
۱۹۵۰-۱۹۷۵	رشد اقتصادی	اقتصادی
۱۹۷۵-۱۹۹۵	رشد اقتصادی همراه با عدالت	اقتصادی-اجتماعی
تا کنون ۱۹۹۵	توسعه انسانی و اهداف هزاره سوم	اقتصادی-اجتماعی فرهنگی-سیاسی زیست محیطی

ویژگی های توسعه انسانی

Human Development

در سالهای پایانی قرن بیستم، توسط **آمارتیا سن (Amartya Sen)** اقتصاددان شهیر هندی و برنده جایزه نوبل سال ۱۹۹۸، مفهوم جدیدی از توسعه با عنوان «**توسعه انسانی**» مطرح شد.

✓ از نظر آمارتیا سن:

توسعه وضعیت و کیفیتی در جامعه است که در آن امکان شکوفایی استعداد های آحاد جامعه با وجود «آزادی» فراهم میشود.

از این رو «توسعه» به مثابه «آزادی» است.

آمارتیا سن، آزادی را هم ابزار توسعه می داند و هم هدف توسعه، و از دیدگاه او جوامع آرمانی و توسعه یافته باید از این ویژگی ها برخوردار باشد (اسلاید بعد)

- ۱ - آزادی سیاسی (آزادی در انتخاب حکومت ، آزادی در بیان و مطبوعات ...)
- ۲ - امکانات و تسهیلات اقتصادی (امکان استفاده از منابع اقتصادی در تولید و مصرف و مالکیت و آزادی بازار ...)

- ۳- تضمین شفافیت (امکان دسترسی همگان به اطلاعات)
- ۴- نظام حمایتی (وجود شبکه های تأمین اجتماعی برای کمک به مردم در رهایی از فقر و تنگدستی ...)

شاخص توسعه انسانی

Human Development Index (HDI)

این شاخص کلی از سه شاخص جزئی زیر تشکیل میشود:

1. تولید ناخالص داخلی (Gross Domestic product G.D.P)

سرانه بر مبنای برابری قدرت خرید (Purchasing Power Parity)

شاخص توسعه انسانی

Human Development Index (HDI)

۲. امید به زندگی در بدو تولد

۳. دسترسی به آموزش که تابعی است از نرخ باسوادی
بزرگسالان و میانگین سالهای به مدرسه رفتن.

شاخص توسعه انسانی

Human Development Index (HDI)

شاخص توسعه انسانی H.D.I عددی است بین صفر و یک

که بر اساس استاندارد های (UNDP):

توسعه پایین = $I < 0/550$

توسعه متوسط = $0/550 < I < 0/700$

توسعه بالا = $0/700 < I < 0/800$

توسعه خیلی بالا = $I > 0/8$

شاخص توسعه انسانی

Human Development Index (HDI)

بر اساس گزارش UNDP 2023-2024

جمهوری اسلامی ایران با شاخص ۰/۷۸۰

در جایگاه هفتاد و هشتم (۷۸)

میان کشورهای جهان قرار دارد.

توسعه از منظر اسناد فرادستی کشور

جدول ۱۶-۲. مشخصات جامعه توسعه یافته از منظر اسناد فرادستی نظام

نوع شاخص اندازه گیری	وسایل رسیدن به اهداف	مشخصات جزئی جامعه	مشخصات کلی جامعه
اقتصادی و اجتماعی	- تأمین اجتماعی - برابری فرصت ها - بازتوزیع درآمدها	- نبود فقر - توزیع عادلانه درآمد - دور از تبعیض - دور از فساد	وجود عدالت اجتماعی
بهداشتی و اجتماعی	پوشش بیمه درمانی	در دسترس بودن امکانات درمانی	برخورداري از سلامت
اقتصادی	- ارتقاء سطح درآمد سرانه - اشتغال کامل	تأمین نیازهای متعارف	برخوردار از رفاه مادی
اقتصادی	- رشد مستمر و پرشتاب اقتصادی - تعامل سازنده با جهان	متعادل بودن بازارهای اقتصادی	دارای جایگاه اول اقتصادی در منطقه
علمی و فناوری	- تعامل سازنده با جهان - نوآندیشی و بویایی فکری - تأکید بر جنبش نرم افزاری	- برخوردار از دانش پیشرفته - توانا در تولید علم و فناوری - متکی بر سهم برتر نیروی انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی	دارای جایگاه اول علمی و فناوری در منطقه
سیاسی	- انتخابات سالم - تأمین آزادی های سیاسی - رعایت حقوق شهروندی - التزام به قانون	- برخوردار از آزادی های مشروع - حفظ کرامت و حقوق انسان ها - بهره مند از امنیت اجتماعی و قضایی	استقرار مردم سالاری دینی
دفاعی و امنیتی	بهره گیری از همه امکانات مادی و معنوی کشور در مقابله با انواع تهدیدها	- مستقل - مقتدر - دارای سامانه دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه جانبه - پیوستگی مردم و حکومت	برخوردار از امنیت ملی
فرهنگی و دینی	- ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی - بالا بودن سطح آگاهی های عمومی - مبارزه با فساد	- ایثارگر - مسئولیت پذیر - مؤمن - برخوردار از وجدان کاری - دارای انضباط - دارای روحیه کاری - الهام بخش، فعال و مؤثر در جهان اسلام - تأثیر گذار بر همگرایی اسلامی - استحکام نهاد خانواده	متکی بر ارزش های اسلامی و اصول اخلاقی
پایداری محیطی	حفاظت از محیط زیست	استاندارد بودن محیط از لحاظ آلاینده ها	بهره مند از محیط زیست مطلوب

توسعه از منظر اسناد فرادستی کشور

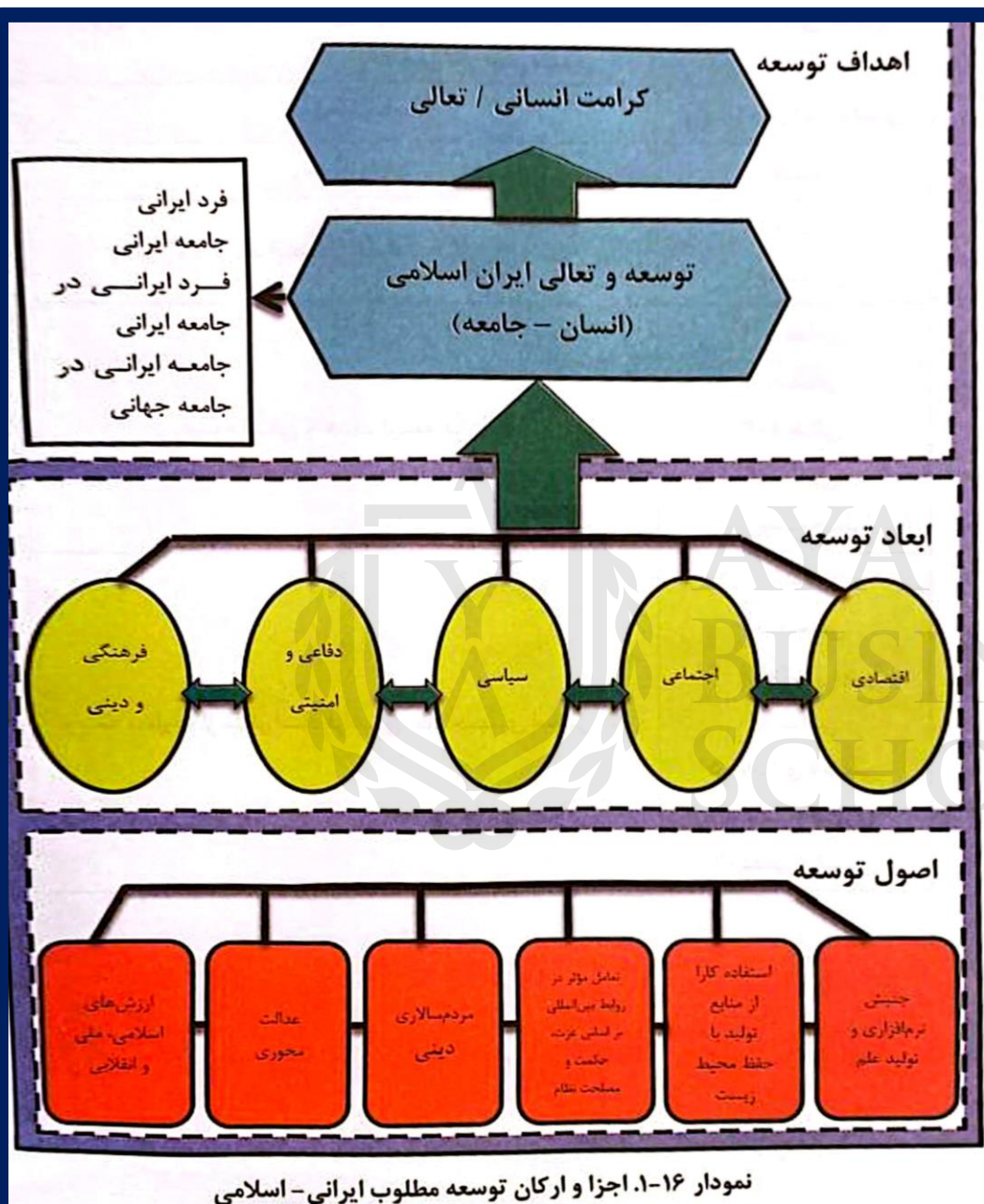
جدول ۱۶-۳. مقایسه مفاهیم توسعه با توسعه مطلوب از منظر اسناد فرادستی نظام با

شاخص‌های اندازه‌گیری

مفهوم توسعه	نوع شاخص اندازه‌گیری
رشد اقتصادی	۱- اقتصادی
رشد اقتصادی همراه با عدالت	۱- اقتصادی ۲- اجتماعی
توسعه انسانی و اهداف توسعه هزاره سوم	۱- اقتصادی ۲- اجتماعی ۳- فرهنگی ۴- سیاسی ۵- زیست‌محیطی
توسعه مطلوب از منظر اسناد فرادستی نظام جمهوری اسلامی ایران	۱- اقتصادی ۲- اجتماعی ۳- فرهنگی و دینی ۴- سیاسی ۵- پایداری محیطی ۶- علمی و فناوری ۷- دفاعی و امنیتی

توسعه از منظر اسناد فرادستی کشور

نقش دولت در توسعه

چگونگی نقش دولت در اقتصاد و توسعه از منظر مکاتب
اقتصادی نوعاً متأثر از شرایط محیطی پیدایش مکتب و از مبانی
نظری آن تعیین شده است.
در جداول آتی با ترتیب زمان، نقش دولت در مکاتب مختلف
نشان داده می شود.

سیر تکوین نقش و جایگاه دولت

جدول ۹-۱۶. سیر تکوین نقش و جایگاه دولت در مکاتب مختلف اقتصادی در
بستر تحولات تاریخی مغرب زمین

نام مکتب	دوره زمانی رونق مکتب	بستر محیطی پیدایش مکتب	موضع مکتب در قبال وظایف و نقش دولت
مرکانتیلیسم	قرن ۱۶ و ۱۷ میلادی	اکتشافات بزرگ جغرافیایی - کشف طلا در قاره آمریکا - پایان جنگ‌های صلیبی - نارضایتی از سیستم فئودالی، به وجود آمدن حکومت‌های ملی و به‌طور خلاصه آغاز دوره رنسانس	دولت بزرگ - کنترل تجارت خارجی - استاندارد کردن کالاها - وضع مقررات، کنترل کیفیت کالاها
فیزیوکراسی	قرن ۱۸ میلادی	وضعیت نابسامانی کشاورزان (فرانسه) - معاف بودن طبقه نجبا و روحانیون از مالیات در فرانسه - نارضایتی کشاورزان از پرداخت مالیات‌های سنگین آشکار شدن نواقص مکتب مرکانتیلیسم و بروز دستاوردهای رنسانس	دولت کوچک - اجرای قوانین طبیعی - تأمین امنیت - امور عام‌المنفعه - توسعه فرهنگ و پیروی از اصول تجارت آزاد
کلاسیک	اواخر قرن ۱۸ و قرن ۱۹	رشد فوق‌العاده تقاضای خارجی برای کالاهای انگلیسی - ابداعات و اختراعات فراوان نظیر ماشین بخار - گسترش صنایع - رونق - و بروز تأثیرات نهایی رنسانس	دولت کوچک - تأمین امنیت داخلی و خارجی - حرکت از مالکیت - تولید کالاها عمومی پیروی از تجارت آزاد

سیر تکوین نقش و جایگاه دولت

سوسیالیسم	اواخر قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰	ایجاد انحصار و رقابت انحصاری - افزایش بیش از حد ساعات کار کارگران - به کار گماردن زنان و کودکان - توزیع ناعادلانه درآمدها - افزایش آسیبها و بحرانهای اجتماعی	دولت بزرگ - مواجهه و کنترل نیروهای مولد بحرانهای اجتماعی - کنترل برنامه ریزی شده تجارت
مکتب تاریخی	نیمه دوم قرن ۱۹	اشفنگی وضعیت آلمان - تقسیم آلمان به ۳۹ ایالت نیمه مستقل - ایجاد قوانین گمرکی میان ایالتها - عقب افتادن صنایع آلمان نسبت به سایر کشورهای اروپایی مانند انگلستان	دولت بزرگ - ایجاد نظام کنترلی - حمایت از صنایع داخلی تا مرحله بلوغ - وضع عوارض گمرکی با سایر کشورها - لغو عوارض گمرکی میان ایالتهای آلمان - توجه به مسائل اجتماعی سیاسی
نئوکلاسیک	نیمه اول قرن ۲۰	بیشرفت فلسفه و اقتصاد فردی	دولت کوچک - همان وظایف مورد نظر کلاسیکها - پیروی از تجارت آزاد
کینزی	اواسط قرن ۲۰	بروز بحران بزرگ در آمریکا و سپس سایر نقاط - بیکاری گسترده	دولت بزرگ - تنظیم سرمایه گذاری و پس انداز در سطح کلان - مدیریت تقاضا - دخالت دولت در هدایت تجارت
نهادگرایی	نیمه دوم قرن ۲۰	ناکارآمدی مکتب نئوکلاسیک در عمل	استقرار قواعد بازی - پیگیری اهداف اجتماعی حمایت از مالکیت - فعالیت های بخش عمومی

سیر تکوین نقش و جایگاه دولت

دولت حداقل - امنیت خارجی، امنیت داخلی، کالاهای عمومی، حفاظت از فقرا و کودکان، تجارت آزاد	بروز پدیده تورم رکودی و ناکارآمدی نظریه کینز	نیمه دوم قرن ۲۰	مکتب پولی
دولت حداقل - جایی برای فعالیت دولت در اقتصاد وجود ندارد - امنیت - تجارت آزاد	موضع گیری در برابر اقتصاد کینزی	نیمه دوم قرن ۲۰	کلاسیک های جدید
دولت بزرگ - همان وظایفی که کینز برمی شمارد	پاسخ به کلاسیک جدید	نیمه دوم قرن ۲۰	کینزی جدید

سیر تکوین نقش و جایگاه دولت

نام مکتب	دوره زمانی رونی مکتب	بستر محیطی پیدایش مکتب	موضع مکتب در قبال وظایف و نقش دولت
رویکرد بخش عمومی	نیمه دوم قرن ۲۰	تجربه و جمع‌بندی نظریات موجود	دولت فعال - تخصیص، تثبیت و توزیع
دولت رفاه	نیمه اول قرن ۲۰	فشارهای ناشی از نابرابری‌های اجتماعی	دولت بزرگ - وظایف متعارف - بهداشت عمومی، آموزش عمومی - رفاه عمومی
مکتب نوسازی	دهه ۶۰ قرن ۲۰	تلاش برای نظریه‌پردازی توسعه - توجه کشورهای جهان سوم به مقوله توسعه‌یافتگی	دولت بزرگ - وظایف متعارف - بهداشت عمومی، آموزش عمومی - رفاه عمومی
مکتب وابستگی	دهه ۷۰ قرن ۲۰	پسرخ به نظریه نوسازی	دولت بزرگ - برنامه صنعتی شدن - حمایت از صنایع داخلی و نظام گمرکی
مکتب نظام جهانی	دهه ۸۰ قرن ۲۰	گذر از وابستگی و تلاش برای تکمیل آن	دولت فعال - مشارکت در تقسیم کار جهانی
مکتب نئولیبرال‌ها	ابتدای دهه ۹۰ قرن ۲۰	عدم کارایی و انعطاف‌پذیری دولت‌ها، دیدگاه اقتصاد بازار مبنی بر خصوصی‌سازی، باور به قدرت بازارها و انتخاب مردم و کارآمدی رقابت و قیمت‌های بازار	دولت کوچک - برتری بازار بر سایر شیوه‌های تخصیص منابع - دستیابی به رشد اقتصادی
حکمرانی خوب	پس از دهه ۹۰ قرن ۲۰	دولت و بازار دو نهاد اجتماعی، توسعه در گرو رفع نقایص دولت و بازار	کیفیت مداخله دولت - برتری بازار بر سایر شیوه‌های تخصیص منابع مشروط به وجود دست‌های دیگر دولت - نهادهای به وجود آمده توسط حکومت جهت تحقق آ. م. اقتصاد با: - دستیابی به توسعه پایدار

نظام های اقتصادی

هر چند پیشینه نخستین مکتب اقتصادی به قرن شانزدهم بر می گردد که **مکتب سوداگری** یا **مرکانتلیسم** (Mercantilism) به ویژه در اسپانیا، فرانسه، هلند و انگلستان رواج یافت ...

نظام های اقتصادی

اما با انتشار کتاب ثروت ملی (Wealth of Nations)
در سال ۱۷۷۶ میلادی توسط آدام اسمیت
عملاً مبانی علم اقتصاد در مکتب کلاسیک شکل گرفت.

نظام های اقتصادی

از آن زمان تاکنون تنوع اندیشه های اقتصادی را از یک نظر
میتوان در ده مکتب کلاسیک، نئوکلاسیک، پولی، کلاسیک
جدید، سوسیالیسم، کمونیسم، کینزی، نئوکینزی
کینزی جدید، نهادگرایی و نهادگرایی جدید و از منظر دیگر
در سه نظام اقتصادی دسته بندی نمود

نظام های مختلف اقتصادی

نوع	نظام اقتصادی بازار	نظام اقتصادی برنامه‌ای	نظام اقتصادی مختلط بازار - دولت	
مکاتب	کلاسیک، نئوکلاسیک، پولی، کلاسیک جدید	سوسیالیسم و کمونیسم	کینزی - نئوکینزی - کینزی جدید	نهادگرایی - نهادگرایی جدید
مالکیت	خصوصی	دولتی	خصوصی	خصوصی و عمومی (سهامی گسترده)
مدیریت	خصوصی	دولتی	عمدتاً خصوصی با کنترل دولت	عمومی با کنترل دولت
محیط	رقابتی کامل	انحصار کامل	رقابت ناقص	رقابتی
وظایف دولت	عدم مداخله در اقتصاد	مداخله و مدیریت در اقتصاد	سیاست‌گذاری	مشارکت دولت در اقتصاد همراه با مداخله در بازار و مدیریت در تأمین اجتماعی
ساز و کار تعادل در اقتصاد	مکانیزم قیمت‌ها	برنامه‌های دولتی	مکانیزم قیمت‌ها و مداخله دولت جهت جبران نواقص بازار با ابزارهای پولی و مالی	قدرت‌های هم‌سنگ «چانه‌زنی توزیع‌کنندگان بزرگ و تولیدکنندگان بزرگ و تولیدکنندگان زیر نظر دولت»

نظام های مختلف اقتصادی

جدول ۱۶-۵. نظام مطلوب اقتصادی از منظر اسناد فرادستی جمهوری اسلامی ایران در مقایسه با نظام های رایج اقتصادی

نوع	نظام اقتصادی بازار	نظام اقتصادی برنامه ای	نظام اقتصادی مختلط (دولت - بازار)		نظام مطلوب اقتصادی از منظر اسناد فرادستی جمهوری اسلامی ایران
مالکیت	خصوصی	دولتی	خصوصی	خصوصی و عمومی (سهامی گسترده)	دولتی و عمدتاً خصوصی با تأکید بر گسترش مالکیت عمومی و مشارکت آحاد جامعه در فعالیت های اقتصادی
مدیریت	خصوصی	دولتی	عمدتاً خصوصی با کنترل دولت	عمدتاً عمومی با کنترل دولت	عمدتاً خصوصی و غیردولتی با هدایت و نظارت دولت
محیط	رقابتی کامل	انحصار کامل	رقابت ناقص	رقابتی	رقابتی
وظایف دولت	عدم مداخله در اقتصاد	مداخله و مدیریت در اقتصاد	سیاست گذاری	مشارکت دولت در اقتصاد همراه با مداخله در بازار و مدیریت در تأمین اجتماعی	سیاست گذاری، هدایت و نظارت بر اقتصاد برای رشد اقتصادی یا مشارکت همه مردم و مأموریت عدالت بخشی و استقرار نظام های تأمین اجتماعی
سازوکار تعادل در اقتصاد	مکانیزم قیمت ها	برنامه ها و ابزارهای دولتی	مکانیزم قیمت ها و مداخله دولت جهت جبران نواقص بازار با ابزارهای پولی و مالی	قدرت های همسنگ در چانه زنی توزیع کنندگان بزرگ و تولیدکنندگان زیر نظر دولت	مکانیزم قیمت ها - خریدهای تضمینی محصولات کشاورزی و استراتژیک و پرداخت مابه التفاوت ها برای کالاها و خدمات خاص با کنترل قیمت ها

نقش بنگاه در توسعه از منظر اقتصاد خرد (Micro)

در اقتصاد خرد "Micro Economics" مؤلفه های عرضه (Supply) تقاضا (Demand) و قیمت (Price) از منظر بنگاه که واحد تولید (Production) است بررسی می شوند. بنابراین نقش بنگاه ایجاد تولید و رشد اقتصادی برای «توسعه» است.

میزان تولید و رشد اقتصادی بنگاه

میزان تولید و رشد اقتصادی در بنگاه به شیوه تولید و
الگوی رشد اقتصادی آن وابسته است.

میزان تولید و رشد اقتصادی بنگاه

جدول شماره ۴-۱. جایگاه دانش در مراحل مختلف شیوه تولید

شیوه تولید پیش از سرمایه‌داری صنعتی	انقلاب صنعتی	شیوه تولید فوردی	شیوه تولید تویوتایی	شیوه تولید اقتصاد دانش‌بنیان
دانش ابتدایی مبتنی بر یادگیری از طبیعت	افزایش بازدهی خصوصی دانش و با کشف شدن عرضه دانش، دانش فنی مکانیکی مبتنی بر قواعد ساده	سازماندهی تیلوری و تقسیم کار مکانیکی، دانش مبتنی بر تجربه و مهارت ناشی از تکرار اتکای نوآوری به دانش ناشی از تجربه ^۲ و خلاقیت فردی	تولید منعطف، نیاز به مطالعه دقیق بازار و ایجاد تقاضا به عوض وابستگی به تقاضای موجود، تحقیق و توسعه، وابستگی فزاینده به مراکز دانشگاهی و تحقیقاتی، نوآوری مبتنی بر سفارش	مبتنی بر اقتصاد شبکه‌ای، دیجیتالی شدن اقتصاد، اهمیت فزاینده مغزافزارها، تبدیل دانش به یکی از عوامل تولید، نوآوری وابسته به نوآوری میان رشته‌ای و افزایش اهمیت مراکز آکادمیک چندرشته‌ای

میزان تولید و رشد اقتصادی بنگاه

جدول ۴-۲. تحولات نظریه‌ها و الگوهای رشد اقتصادی

نظریه‌ها و الگوها	خلاصه مشخصات و ویژگی‌ها
نظریه‌های رشد کلاسیکی - آدام اسمیت - ریکاردو - مالتوس - جان استوارت میل	"سرمایه" عامل اصلی رشد اقتصادی است - برتلفیق سرمایه و بهره‌وری نیروی کار ناشی از تخصص‌گرایی در تقسیم کار تأکید می‌نماید. - تولید تابعی از سرمایه، مقدار عوامل طبیعی به کار رفته در تولید، سطح اشتغال و پیشرفت فنی است. - بر عواملی چون انباشت سرمایه، زمین، باروری خاک و نوآوری متمرکز می‌شود - با تایید عنصر سرمایه به عنوان عامل اصلی رشد اقتصادی، امنیت ثروت و دارائی را از پیش شرط‌های رشد اقتصادی می‌داند که موجب افزایش کیفیت و بهبود مهارت نیروی کار و تمایل به افزایش سرمایه‌گذاری مولد می‌گردد.
- نظریه‌های رشد نئوکلاسیکی	- رشد اقتصادی برآیند دو مؤلفه سرمایه و نیروی کار است. $Y=F(L,K)$

میزان تولید و رشد اقتصادی بنگاه

نظریه‌های رشد نئوکلاسیکی	- رشد اقتصادی برآیند دو مؤلفه سرمایه و نیروی کار است. $Y=F(L,K)$
- نظریه‌های رشد مبتنی بر نیروی کار	- این نظریه‌ها در چارچوب تفکرات کینزی در دهه ۱۹۳۰ و ۱۹۴۰ بر عامل نیروی کار در رشد اقتصادی باتوجه به وجود بیکاری گسترده در آن مقطع تأکید می‌کند.
- نظریه‌های رشد مبتنی بر بنیادگرایی سرمایه‌ای	- نظریه‌های مطرح شده در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ در مورد رشد اقتصادی، مجدداً بر عامل سرمایه معطوف می‌شوند. این نظریه‌ها، افزایش سرمایه‌گذاری را بهترین راه برای افزایش سطح تولید در آینده می‌دانند.
- الگوی رشد هارود-دومار	- در چارچوب بنیادگرایی سرمایه‌ای طراحی شده و در آن بر نقش دوگانه سرمایه در ایجاد تقاضا و افزایش عرضه از طریق بسط ظرفیت اقتصادی تأکید شده است. در الگوی هارود-دومار فرض بر این است که کار و سرمایه با یک نسبت ثابت ترکیب می‌شوند.
- الگوی رشد سولو	سولو با رد مفروضات هارود-دومار و ارائه فروض جدیدی مبنی بر قابل جانشین بودن کار و سرمایه و متغیر بودن نسبت سرمایه به تولید، علاوه بر عوامل کار و سرمایه، تکنولوژی را به عنوان یک عامل برون‌زا در الگوی خود

میزان تولید و رشد اقتصادی بنگاه

نظریه‌ها و الگوها	خلاصه مشخصات و ویژگی‌ها
- الگوی رشد رومر	از منظر رومر یادگیری همراه کار باعث افزایش تجربه و بهره‌وری می‌شود بنابراین با افزایش سرمایه‌گذاری فرصت‌های بیشتر کاری و نهایتاً زمینه افزایش و بهره‌وری فراهم‌تر می‌گردد.
- الگوی رشد لوکاس	- با این فرض که همه نهاده‌های تولید قابل انباشت هستند و بازدهی آن‌ها نسبت به مقیاس ثابت است، لوکاس مستقیماً سرمایه‌انسانی را به جای نیروی کار فیزیکی در تابع تولید جایگزین نمود.
- رشد از منظر اقتصاد دانش‌بنیان	اقتصاد دانش‌بنیان بر محور تولید، توزیع و کاربرد دانش به‌طور مستقیم و مستمر در فعالیت‌های اقتصادی تأکید دارد و با کاربست اقتصاد دانش‌بنیان زمینه افزایش بهره‌وری و شتاب گرفتن رشد فزاینده اقتصادی فراهم‌تر می‌گردد.

عملکرد گذشته: برنامه توسعه اقتصادی ایران

از سال ۱۳۲۸ و همزمان با سایر کشورهای جهان آغاز گردید.
از آن زمان تاکنون ۵ برنامه میان مدت قبل از پیروزی
انقلاب اسلامی و ۶ برنامه بعد از آن اجرا شد.

عملکرد گذشته: برنامه توسعه اقتصادی ایران

عملکرد برنامه ها (قبل و بعد از انقلاب) هبستگی
مستقیمی با منابع حاصل از صادرات نفت و گاز داشته
است $(0/6 < r < 0/7)$

لذا تحریم ها در رشد اقتصادی کاملاً مشهود بوده است.

عملکرد گذشته: برنامه توسعه اقتصادی ایران

جدول ۱۵-۱. دوران‌های توسعه اقتصادی و برنامه‌ریزی ایران

دوران نوگرایی (۱۳۲۷-۱۳۸۹)	گذار از دوره سنتی به دوره نوین (نوسازی با تکیه بر نفت)
دوران توسعه‌گرایی، «برنامه‌گرایی اول» ۱۳۲۸-۱۳۵۷	ویژگی‌ها: - ایجاد زیرساخت‌ها - دستیابی به رشد اقتصادی دورقمی - مشارکت ۴۵ درصدی بخش غیردولتی - رشد سرمایه‌گذاری خارجی - افزایش شدید قیمت نفت (در سال‌های ۱۳۵۷-۱۳۵۲) - تغییر بافت جمعیتی (در سال‌های ۱۳۵۷-۱۳۳۷) - افزایش بودجه دفاعی (در سال‌های ۱۳۵۷-۱۳۳۷) - کاهش رشد بخش کشاورزی (در سال‌های ۱۳۵۷-۱۳۳۷) - افزایش نقدینگی (در سال‌های ۱۳۵۷-۱۳۳۷)

عملکرد گذشته: برنامه توسعه اقتصادی ایران

ویژگی‌ها: - دولتی‌گرایی ناشی از جنگ و نوعی برداشت از قانون اساسی - افزایش مخارج دولتی - کاهش درآمد نفتی - کسری بودجه مستمر و افزایش نقدینگی و تورم	دوران تمرکزگرایی ۱۳۵۸-۱۳۶۸
ویژگی‌ها: - رشد اقتصادی پایین و متوسط حدود ۳/۹٪ - عدم مشارکت بخش غیردولتی - افزایش تقاضا برای توسعه اقتصادی و توسعه سیاسی - فرار مغز و سرمایه	دوران خصوصی‌گرایی «برنامه‌گرایی دوم» ۱۳۶۸-۱۳۸۳
آرمان‌ها: - همگرایی و پیوند با اقتصاد جهانی - رشد اقتصادی بیش از ۸٪ و رشد سرمایه‌گذاری بیش از ۱۰٪ - تبدیل شدن به قدرت اول منطقه در زمینه‌های اقتصادی، علمی و فناوری - تکریمی شدن نرخ تورم و بیکاری، کاهش نسبت هزینه‌های	دوران همگرایی ۱۳۸۴-۱۴۰۴

عملکرد گذشته: برنامه توسعه اقتصادی ایران

جدول ۱۵-۲۹. عملکرد متوسط رشد سالانه اقتصادی و سرمایه گذاری و تحول درآمد نفتی

دوره	سال ها	رشد اقتصادی (درصد)	رشد سرمایه گذاری (درصد)	متوسط سالانه درآمد نفتی (میلیارد دلار)	توضیحات
تکانه نفتی	۱۳۵۳-۱۳۵۶	۴/۰	۱۸/۰	۲۲.۲	رشد درآمد نفتی
دوران انقلاب و جنگ	۱۳۵۷-۱۳۶۷	-۴/۲	-۶/۹	۱۴.۷	کاهش درآمد نفتی
برنامه اول توسعه	۱۳۶۸-۱۳۷۲	۷/۲	۷/۰	۱۵.۵	استفاده از ظرفیت خالی و استفاده از منابع مالی خارجی علی رغم ثبات درآمد نفتی
برنامه دوم توسعه	۱۳۷۴-۱۳۷۸	۲/۵	۶/۱	۱۵.۸	ثبات درآمد نفتی ولی لزوم بازپرداخت منابع مالی خارجی
برنامه سوم توسعه	۱۳۷۹-۱۳۸۳	۵/۸	۱۰/۶	۲۷	افزایش نسبی درآمد نفتی
برنامه چهارم توسعه	۱۳۸۴-۱۳۸۸	۴/۴	۵/۶	۷۲.۳	افزایش درآمد نفتی
چهار سال اول برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۰-۱۳۹۳	-۰/۵	-۱۱/۲	۷۶.۶	درآمد نفتی نسبتاً بالا
برنامه های توسعه بعد از انقلاب	۱۳۶۸-۱۳۹۶	۳/۹	۴/۶	۴۰.۹	—
دوره با ثبات ۱۳۸۶-۱۳۷۹	۱۳۷۹-۱۳۸۶	۶.۱	۸.۳	۴۲.۵	—

به نام خدا

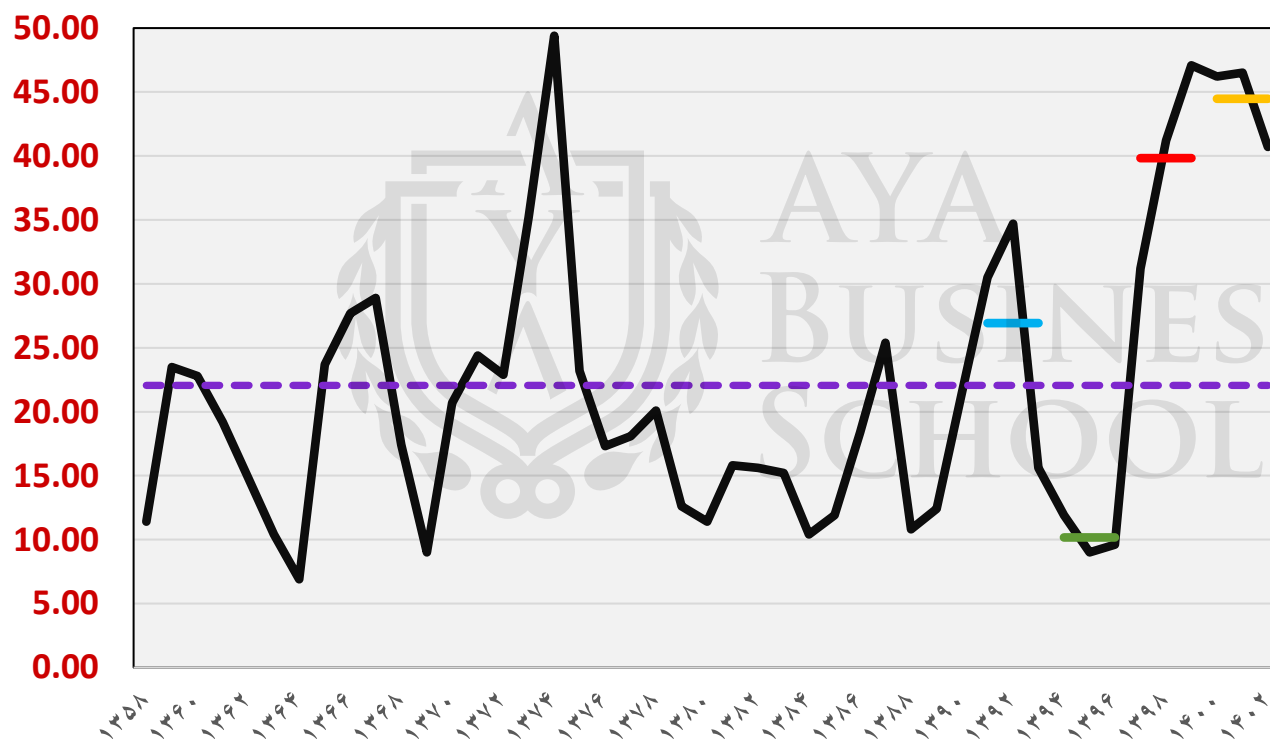
مقایسه تحلیلی عامل تحریم هسته ای در شاخص های کلان اقتصاد ایران،

متمرکز بر چهار دوره:

“آغاز تحریم های هسته ای (۱۳۹۱-۱۳۹۳)، مذاکرات و توافق هسته ای (۱۳۹۶-۱۳۹۴)،
تشدید تحریم های هسته ای (۱۳۹۷-۱۳۹۹) و مذاکرات هسته ای بدون توافق (۱۴۰۰-۱۴۰۲)”

- ✓ روند بلندمدت مولفه ها و شاخصهای کلان اقتصادی ایران با وجود تمامی فراز و فرودهای خود در دولت های گوناگون پس از انقلاب اسلامی، طی سالها و دهه های متمادی تا اوایل دهه ۱۳۹۰ نرخ های میانگین رشد یا تغییراتی را به ثبت رسانیده که عمدتاً معطوف به عوامل و سیاست های درون زای اقتصادی بوده است. سیاستهای ارزی، سیاست های تجاری، سیاست های پولی و سیاست مالی دولتها همراه با ساختار کلان مدیریتی کشور از مهم ترین این عوامل و سیاست ها بوده اند. لیکن این مولفه ها و متغیرهای اقتصادی با شروع اثرگذاری عامل برون زای تحریم های هسته ای از اوایل دهه ۱۳۹۰ و اوج گیری آن از ابتدای این دهه، روندهای متفاوتی از خود نشان دادند. بدین لحاظ می توان گفت عامل تحریم هسته ای طی حدود ۱۲ ساله اخیر موثرترین عامل اثرگذار بر محیط کلان اقتصادی کشور و متغیرهای کلان بوده است.
- ✓ با توجه به امکان تعیین مقاطع زمانی مشخص اثرگذاری عامل تحریم هسته ای شامل الف: تصویب اولین قطع نامه هسته ای شورای امنیت سازمان ملل در سال ۱۳۹۰، ب: تصویب برجام در سال ۱۳۹۴، ج: خروج یک جانبه آمریکا از برجام در سال ۱۳۹۷، د: شروع مذاکرات جدید برای توافق هسته ای در دولت سیزدهم از سال ۱۴۰۰، اثرپذیری متغیرهای کلان اقتصادی نیز منطبق بر همین اثرگذاری، در چهار دوره مختلف سه ساله شامل، " دوره شروع تحریم های هسته ای (۱۳۹۳-۱۳۹۱)، دوره مذاکرات و توافق هسته ای (۱۳۹۶-۱۳۹۴)، دوره تشدید تحریم های هسته ای (۱۳۹۹-۱۳۹۷) و دوره مذاکرات هسته ای بدون توافق (۱۴۰۲-۱۴۰۰)" که در هر یک از این چهار دوره، نوع نگاه و مواجهه با مساله تحریم ها باعث شد عامل تحریم، اثرگذاری جداگانه و متفاوتی بر اقتصاد داشته باشد، مبنای تحلیل این گزارش قرار گرفت و روند تغییر پدیده های کلان اقتصادی مقایسه شده است.
- ✓ بنا براین، گزارش درصدد بوده تا فارغ از نگاه جناحی به دولت ها و نوع توجه آن ها به متغیرهای کلان اقتصاد ملی، اثر عامل مهم برون زای تحریم هسته ای بر اقتصاد کشور را به تصویر بکشد. نتایج آن هم نشان می دهد، این که دولت ها چه رویکردی نسبت به تحریم های هسته ای تحمیلی به کشور داشته اند، فراتر از سیاست ها و اقدامات اقتصادی، به تنهایی جدی ترین عامل اثرگذار بر متغیرهای کلان از ابتدای دهه ۱۳۹۰ بوده است.
- ✓ با توجه به لزوم مواجهه دولت چهاردهم با تحریم های هسته ای و ضرورت اتخاذ مواضع هوشمندانه و عزتمندانه در قبال آن، این گزارش می تواند به عنوان ابزاری در خدمت سیاستگذار قلمداد شود.

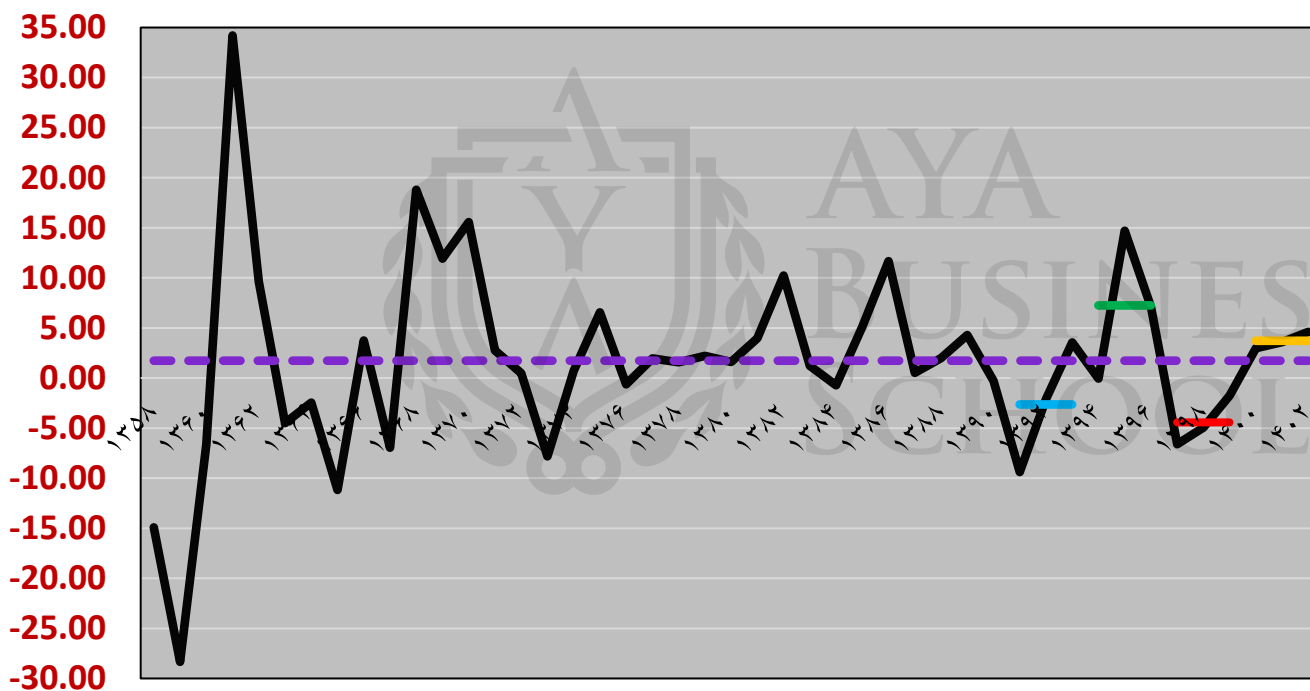
روند بلندمدت تورم خانوار و مقایسه با متوسط تورم در دوره های ۴ گانه تحریم هسته ای (بانک مرکزی) واحد: درصد

کاهش خیره کننده تورم در سالهای توافق هسته ای (دوره رفع تحریم) و رشد شدید تورم پس از این دوره (سالهای تشدید تحریم ها و مذاکرات هسته ای بدون توافق) کاملاً مشهود است. متوسط نرخ تورم در دوره توافق هسته ای بسیار کمتر از متوسط ۴۵ ساله بوده است.

- ✓ روند نرخ تورم سالیانه خانوار
- ✓ متوسط تورم سالیانه خانوار ۱۳۵۸ تا ۱۴۰۲ = ۲۲,۰۶٪
- ✓ متوسط ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ = ۲۶,۹۳٪ (آغاز تحریم های هسته ای)
- ✓ متوسط ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ = ۱۰,۱۷٪ (مذاکرات و توافق هسته ای)
- ✓ متوسط ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ = ۳۹,۸۳٪ (تشدید تحریم های هسته ای)
- ✓ متوسط ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲ = ۴۴,۴۷٪ (مذاکرات هسته ای بدون توافق)

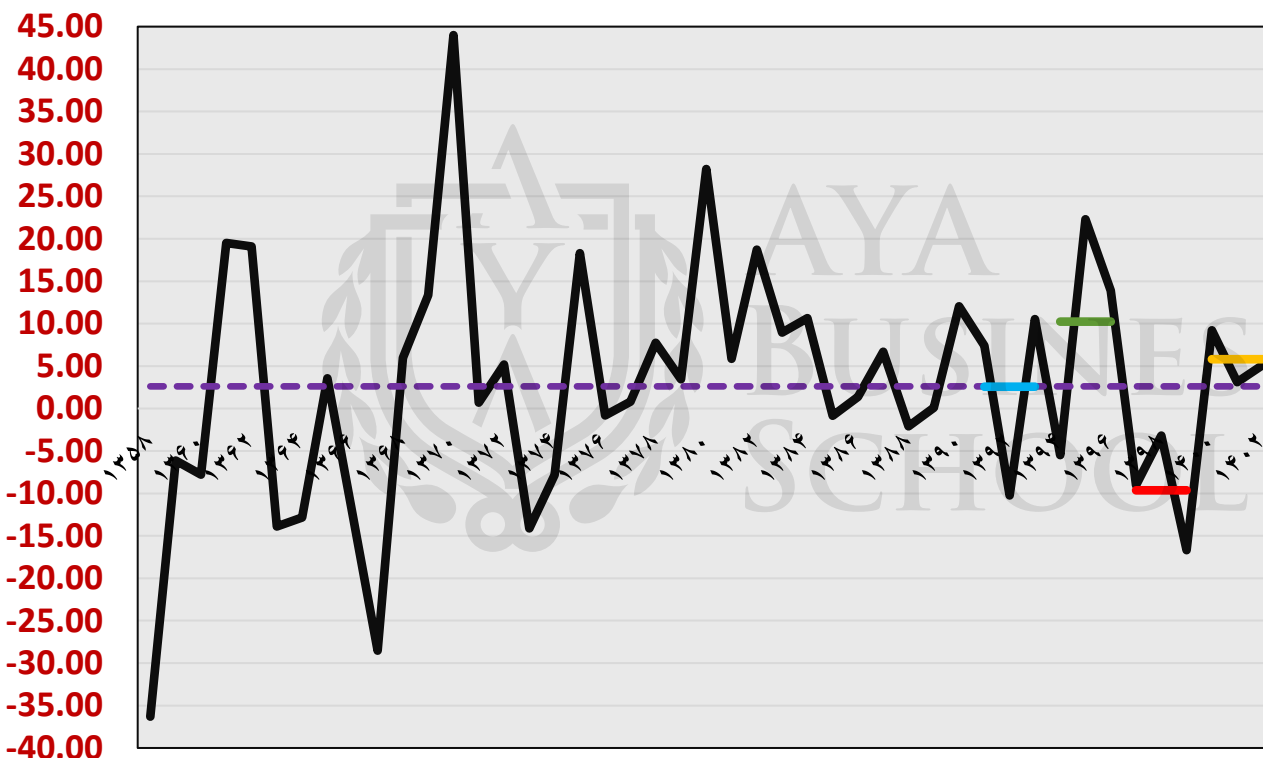
روند بلند مدت رشد سالانه محصول ناخالص داخلی (GDP) و مقایسه با متوسط رشد در دوره های ۴ گانه تحریم هسته ای (مرکز آمار ایران) درصد

بالاترین رشد GDP طی ۳۰ ساله اخیر در سال ۱۳۹۵ (دوره توافق هسته ای) به ثبت رسیده است. در سه ساله این دوره (۹۶ تا ۹۴) بالاترین رشد GDP نسبت به دوره های مقایسه ای تحریمی، ثبت شده است. رشد اقتصادی در دوره توافق هسته ای از نرخ متوسط بلند مدت فراتر

- ✓ رشد سالانه محصول ناخالص داخلی
- ✓ متوسط رشد محصول ناخالص داخلی
- ۱۳۵۸ تا ۱۴۰۲ = ۱.۷۳٪
- ✓ متوسط ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ = -۲.۶۴٪
- ✓ متوسط ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ = ۷.۲۵٪
- ✓ متوسط ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ = -۴.۴۳٪
- ٪
- ✓ متوسط ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲ = ۳.۷۲٪

روند بلندمدت رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص و مقایسه با متوسط رشد در دوره های ۴ گانه تحریم هسته ای - مرکز آمار ایران (واحد: درصد)

بالاترین رشد تشکیل سرمایه در ۲۰ ساله اخیر در سال ۱۳۹۵ (دوره توافقی هسته ای) به ثبت رسیده است. متوسط ارقام سرمایه گذاری در دوره توافقی هسته ای (۹۶ تا ۹۴) از ۳ دوره دیگر مقایسه ای تحریم، بیشتر بوده است. این متغیر در دوره توافقی هسته ای از متوسط بلندمدت نیز فراتر بوده است.

✓ رشد سالانه تشکیل سرمایه ثابت ناخالص

✓ متوسط رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص

۱۳۵۸ تا ۱۴۰۲ = ۲,۶۱٪

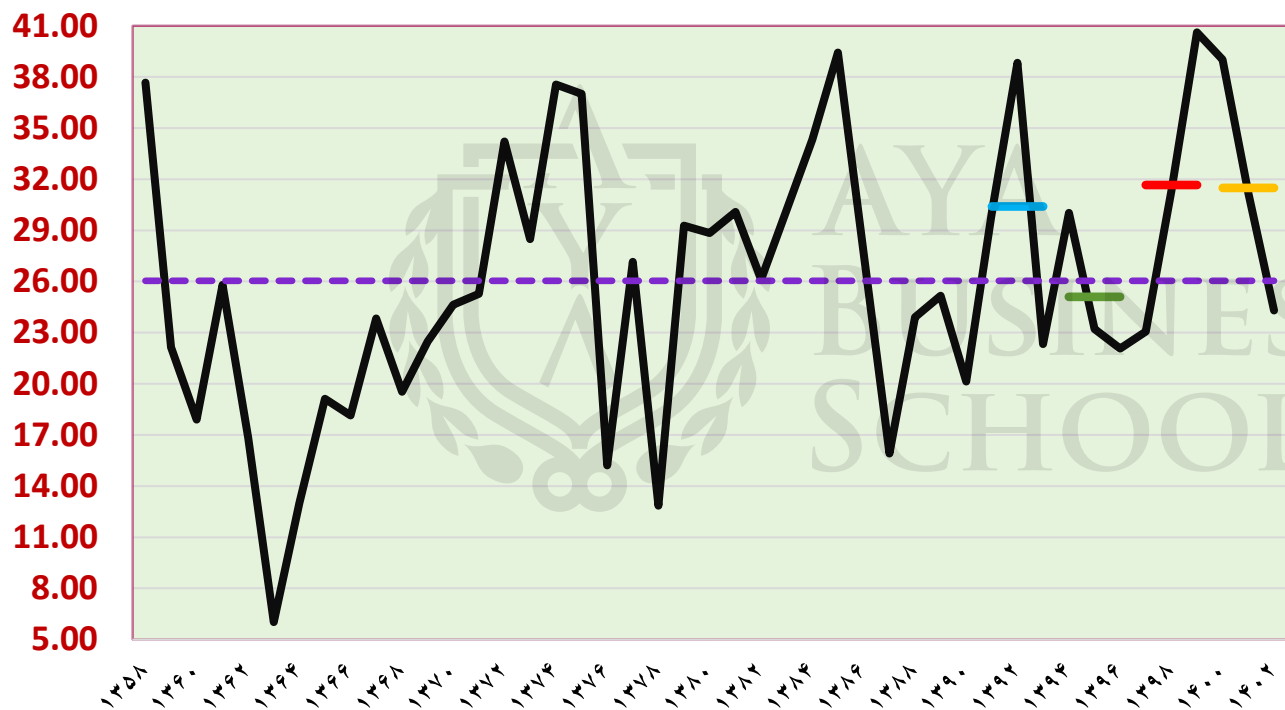
✓ متوسط ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ = ۲,۵۷٪

✓ متوسط ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ = ۱۰,۲۴٪

✓ متوسط ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ = -۹,۶۴٪

✓ متوسط ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲ = ۵,۸۱٪

روند بلند مدت رشد نقدینگی و مقایسه با متوسط رشد در دوره های ۴ گانه تحریم هسته ای (باتک مرکزی) واحد: درصد

پایین ترین رقم رشد متوسط نقدینگی در ۱۲ ساله مقایسه ای تحریم هسته ای، مربوط به ۳ ساله رفع تحریم ها (۱۳۹۶-۱۳۹۴) می باشد. رشد نقدینگی در دوره توافق هسته ای از متوسط بلندمدت هم کمتر بوده است.

✓ رشد سالیانه نقدینگی

✓ متوسط رشد نقدینگی

۱۳۵۸ تا ۱۴۰۲ = ۲۶,۰۴%

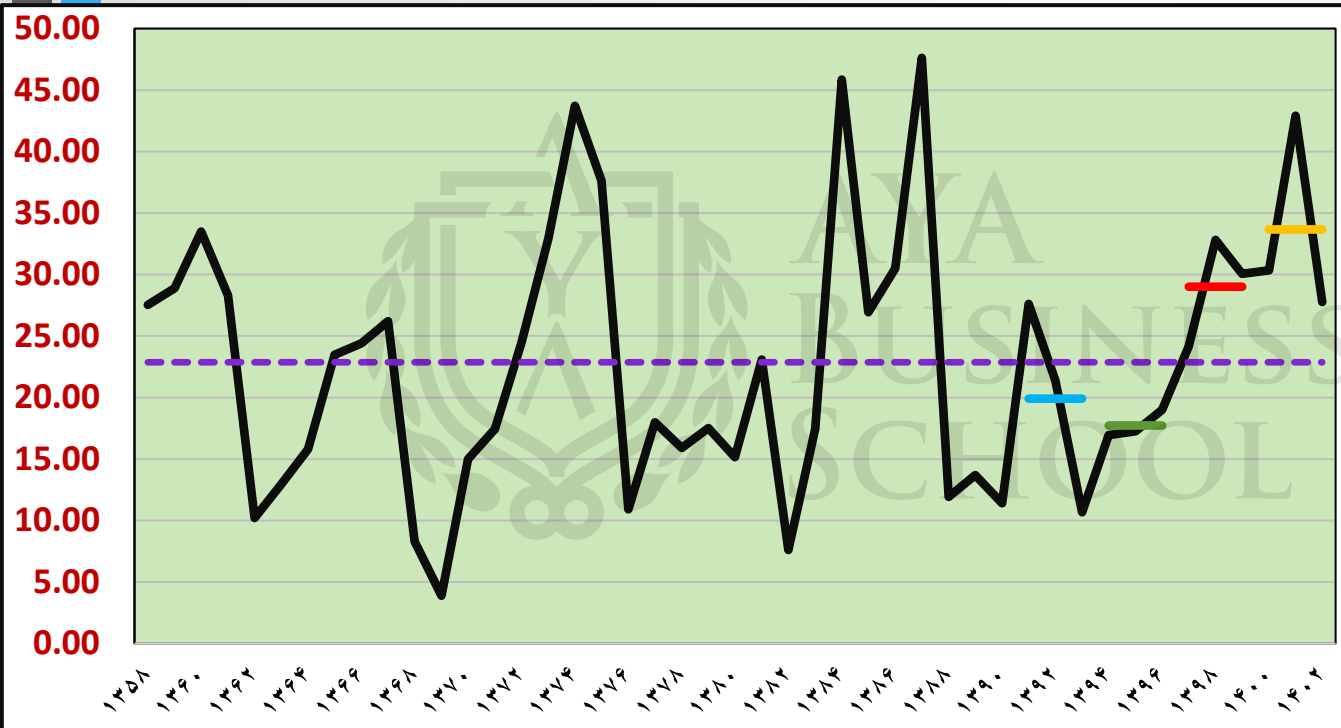
✓ متوسط ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ = ۳۰,۴۰%

✓ متوسط ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ = ۲۵,۱۰%

✓ متوسط ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ = ۳۱,۶۶%

✓ متوسط ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲ = ۳۱,۴۹%

روند بلند مدت رشد پایه پولی و مقایسه با متوسط رشد در دوره های ۴ گانه تحریم هسته ای (بانک مرکزی) واحد: درصد

پایین ترین رقم رشد متوسط پایه پولی در دوران چالش ۱۲ ساله مقایسه ای تحریم هسته ای، مربوط به ۳ ساله رفع تحریم ها (۱۳۹۴-۱۳۹۶) می باشد. رشد پایه پولی در دوره توافق هسته ای از متوسط بلندمدت هم کمتر بوده است.

✓ رشد سالیانه پایه پولی

✓ متوسط رشد پایه پولی ۱۳۵۸ تا

$1402 = 22.87\%$

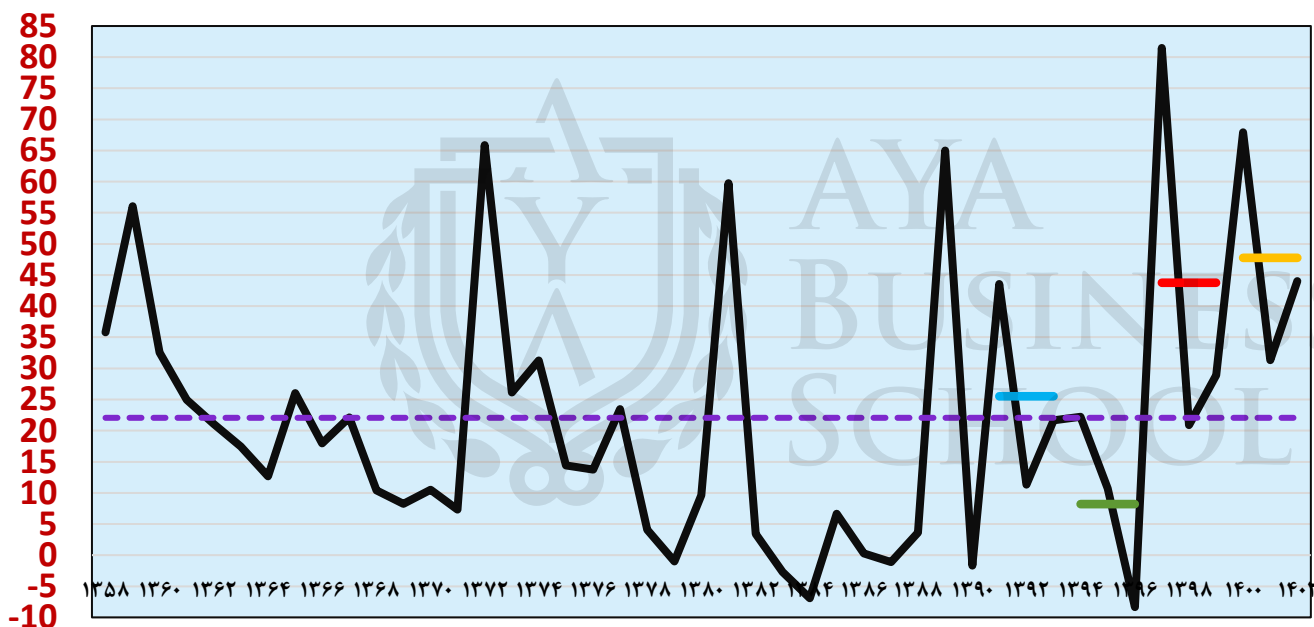
✓ متوسط ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ = 19.91%

✓ متوسط ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ = 17.73%

✓ متوسط ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ = 29.01%

✓ متوسط ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲ = 33.67%

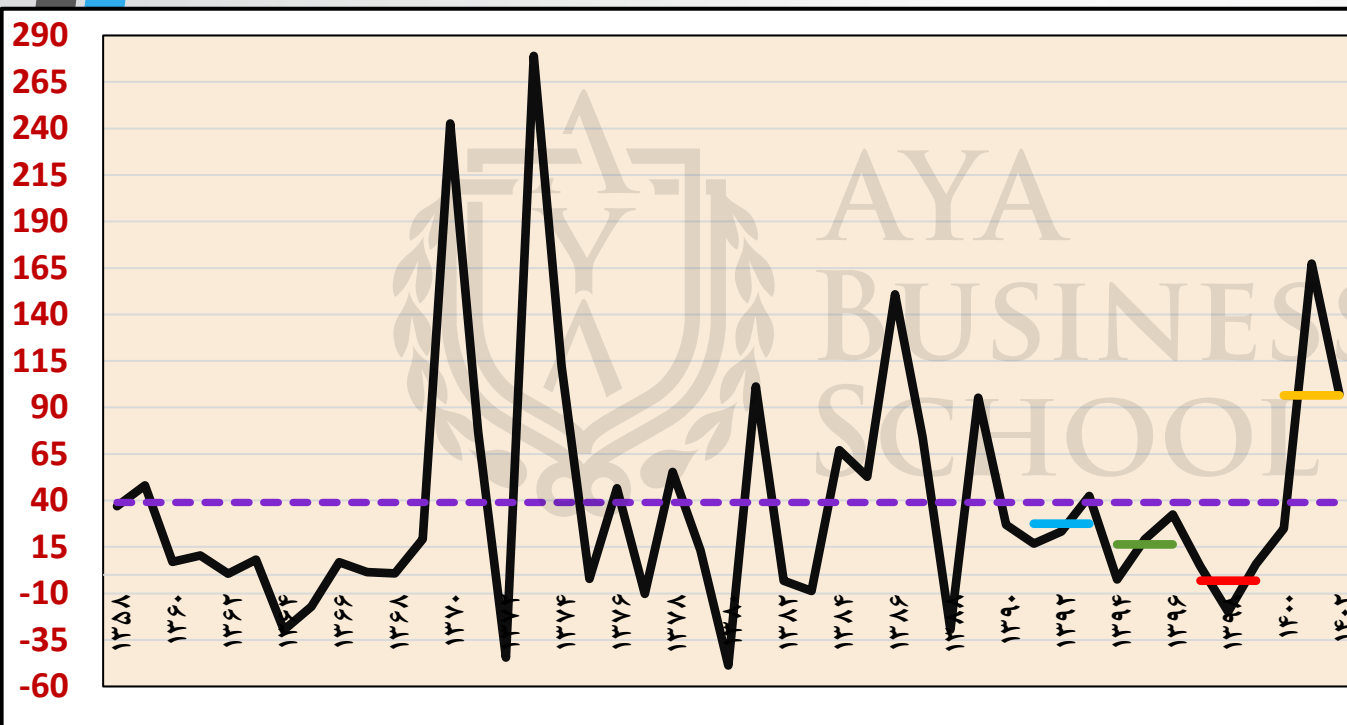
روند بلندمدت رشد بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی و مقایسه با متوسط رشد در دوره های ۴ گانه تحریم هسته ای (بانک مرکزی) واحد: درصد

پایین ترین رشد بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی در دوران ۱۲ ساله مقایسه ای تحریم هسته ای، مربوط به ۳ ساله رفع تحریمها (۱۳۹۴-۱۳۹۶) است. در سال ۱۳۹۶ کمترین رشد بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی دوران پس از انقلاب اسلامی را شاهد بوده ایم. رشد این مولفه در دوره توافق هسته ای (۹۶ تا ۹۴) از متوسط بلندمدت نیز کمتر بوده است.

- ✓ رشد بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی
- ✓ متوسط رشد بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی ۱۳۵۸ تا ۱۴۰۲ = ۲۲,۰۶٪
- ✓ متوسط ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ = ۲۵,۵۲٪
- ✓ متوسط ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ = ۸,۲٪
- ✓ متوسط ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ = ۴۳,۷۶٪
- ✓ متوسط ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲ = ۴۷,۷۶٪

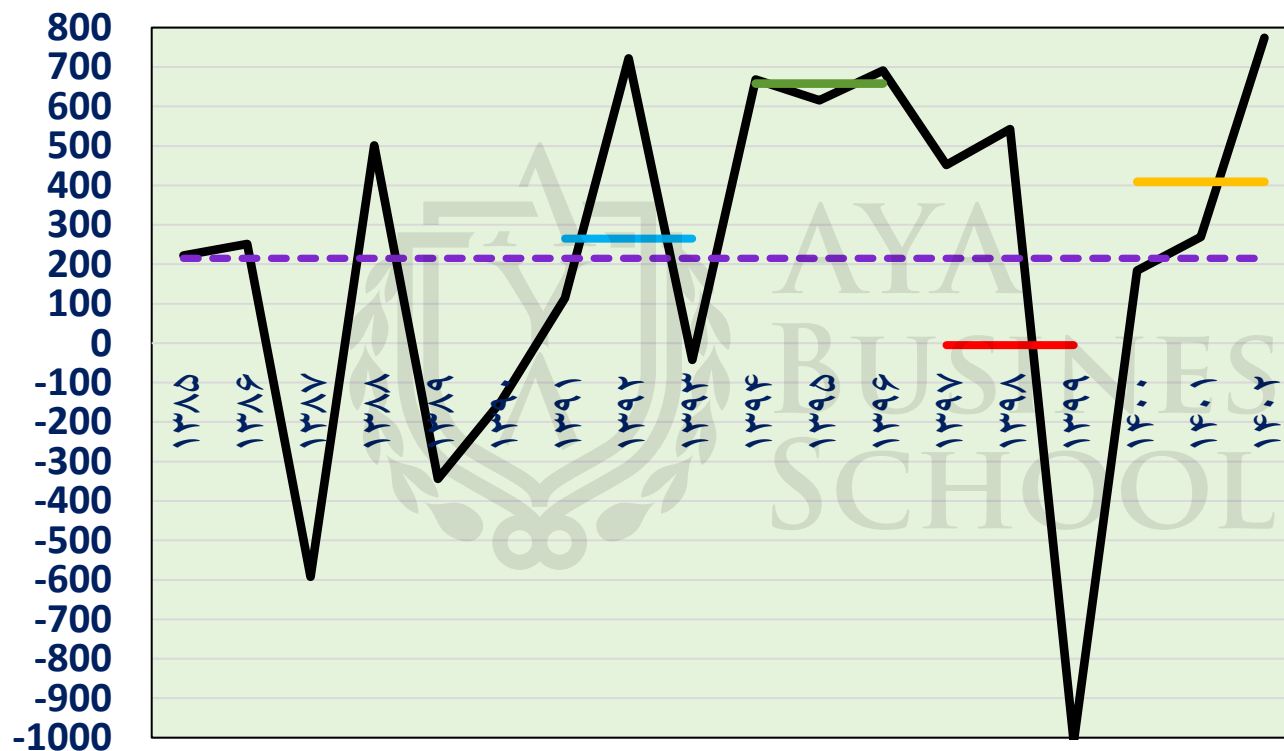
روند بلندمدت رشد بدهی بانک ها به بانک مرکزی و مقایسه با متوسط رشد در دوره های ۴ گانه تحریم هسته ای (بانک مرکزی) واحد: درصد

بدهی بانک ها به بانک مرکزی در دوره مذاکرات هسته ای بدون توافق ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲ بالاترین رشد ۱۸ ساله گذشته و بیشترین رشد متوسط سه ساله در ۱۲ سال دوران مقایسه ای تحریمهای هسته ای را به ثبت رسانیده است.

- ✓ رشد سالانه بدهی بانکها به بانک مرکزی
- ✓ متوسط رشد بدهی بانکها به بانک مرکزی
۱۳۵۸ تا ۱۴۰۲ = ۳۸,۹۲٪
- ✓ متوسط ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ = ۲۷,۵۱٪
- ✓ متوسط ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ = ۱۶,۳۷٪
- ✓ متوسط ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ = -۳,۱۴٪
- ✓ متوسط ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲ = ۹۶,۴۸٪

روند بلندمدت خالص ایجاد شغل و مقایسه با متوسط آن در دوره های ۴ گانه تحریم هسته ای - (مرکز آمار) واحد: هزار نفر

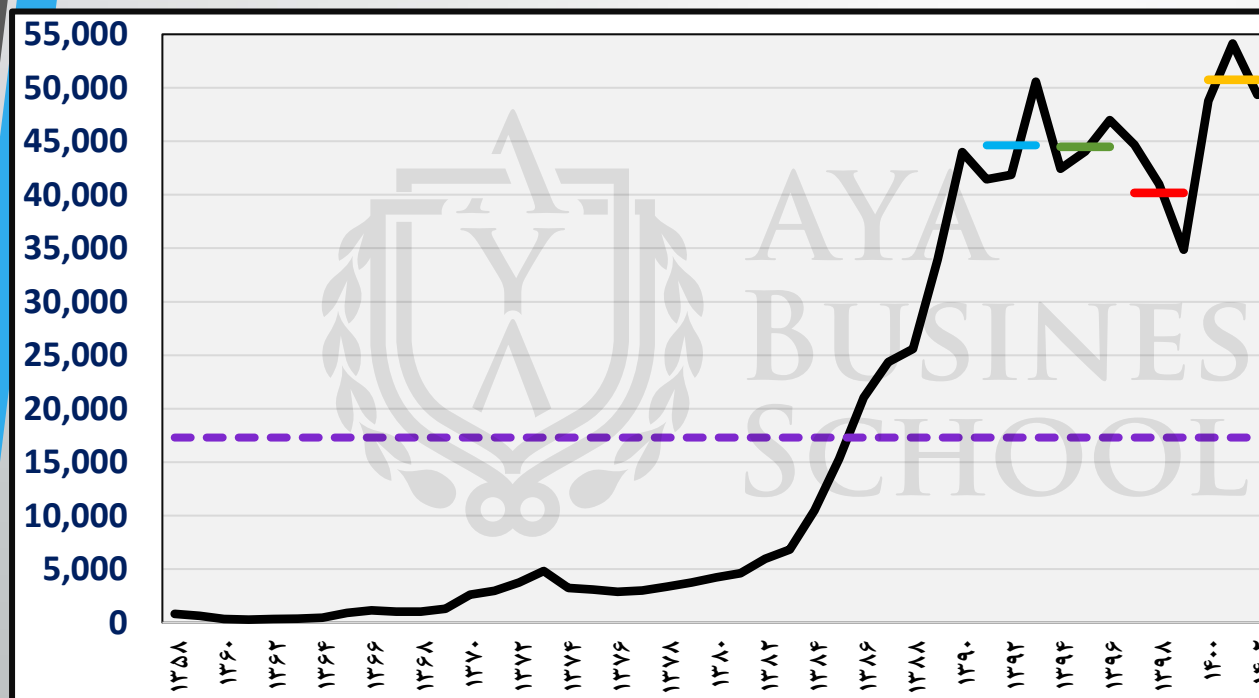

در دوره توافقی هسته ای ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ بیشترین آمار ایجاد شغل نسبت به دوره های سه ساله مقایسه ای تحریمهای هسته ای محقق شده است. این مولفه در دوره توافقی هسته ای ۹۶ تا ۹۴ ارقامی به مراتب بالاتر از متوسط بلندمدت نیز ثبت کرده است.

- ✓ خالص ایجاد شغل سالیانه
- ✓ متوسط خالص ایجاد شغل سالیانه
۱۳۸۵ * تا ۱۴۰۲ = ۲۱۵ هزار شغل
- ✓ متوسط ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ = ۲۶۵ هزار شغل
- ✓ متوسط ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ = ۶۵۸ هزار شغل
- متوسط ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ = صفر (با لحاظ کاهش ۱ میلیون شغل دوره شیوع کرونا)
- ✓ متوسط ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲ = ۴۰۹ هزار شغل

* دلیل آغاز دوره محاسبه از سال ۱۳۸۵ به لحاظ تغییرات تعریف اشتغال و نحوه محاسبه نرخ اشتغال به کار از این زمان بوده است.

روند بلندمدت ارزش صادرات غیرنفتی و مقایسه با ارزش متوسط آن در دوره های ۴ گانه تحریم هسته ای - (کمرک ج ۱۱) میلیون دلار

صادرات غیرنفتی کشور در دوره تشدید تحریم های هسته ای به کمترین رقم در دوره های مقایسه ای تحریمهای هسته ای رسید و ارزش آن تا رقم صادرات سال ۱۳۸۹ تنزل یافت.

✓ ارزش صادرات غیرنفتی سالیانه

✓ متوسط ارزش صادرات غیرنفتی

۱۳۵۸ تا ۱۴۰۲ = ۱۷,۳ میلیارد دلار

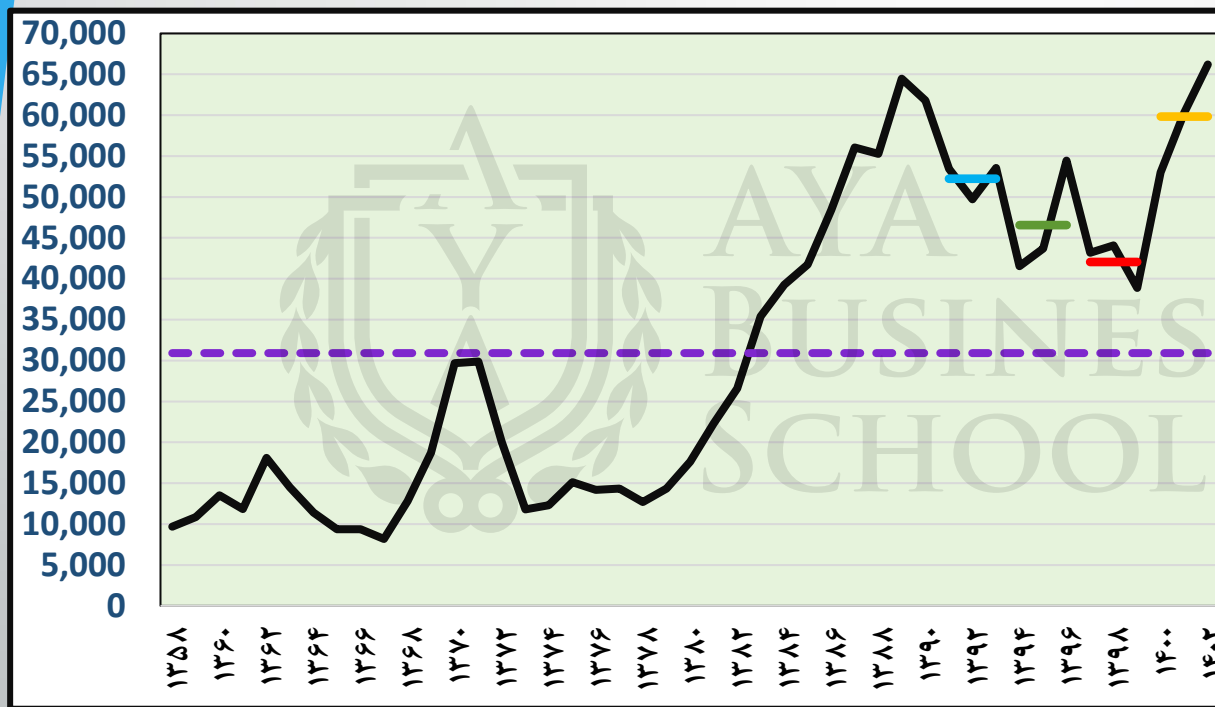
✓ متوسط ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ = ۴۴,۶ میلیارد دلار

✓ متوسط ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ = ۴۴,۴ میلیارد دلار

✓ متوسط ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ = ۴۰,۱ میلیارد دلار

✓ متوسط ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲ = ۵۰,۷ میلیارد دلار

روند بلندمدت ارزش واردات و مقایسه با ارزش متوسط آن در دوره های ۴ گانه تحریم هسته ای (گمرک ج ۱۱) میلیون دلار

واردات کشور در دوره تشدید تحریم های هسته ای به کمترین رقم در دوره های مقایسه ای تحریم های هسته ای رسید و ارزش واردات در سال ۱۳۹۹ تا رقم واردات سال ۱۳۸۵ تنزل یافت.

متوسط سالانه ارزش واردات

۱۳۵۸ تا ۱۴۰۲ = ۳۰,۹ میلیارد دلار

✓ متوسط ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ = ۵۲,۲ میلیارد

دلار

✓ متوسط ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ = ۴۶,۵ میلیارد

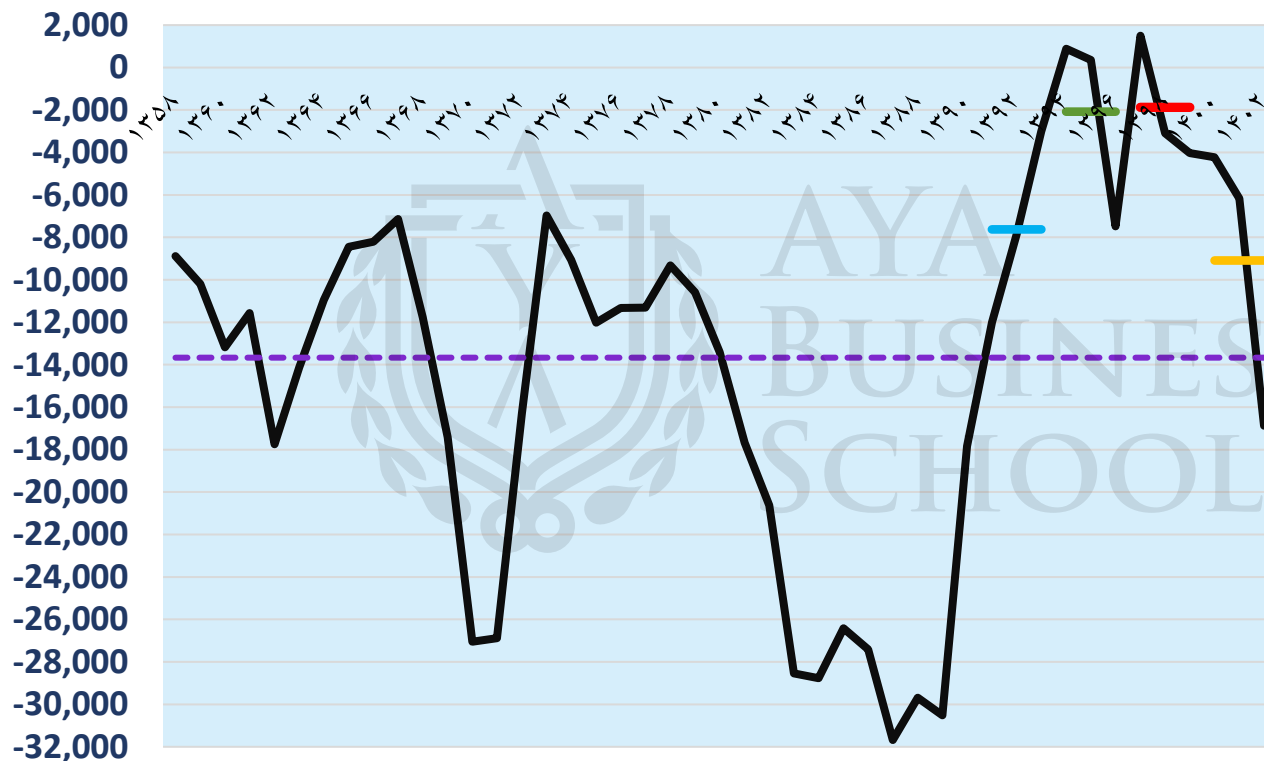
دلار

✓ متوسط ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ = ۴۲ میلیارد دلار

✓ متوسط ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲ = ۵۹,۸ میلیارد

دلار

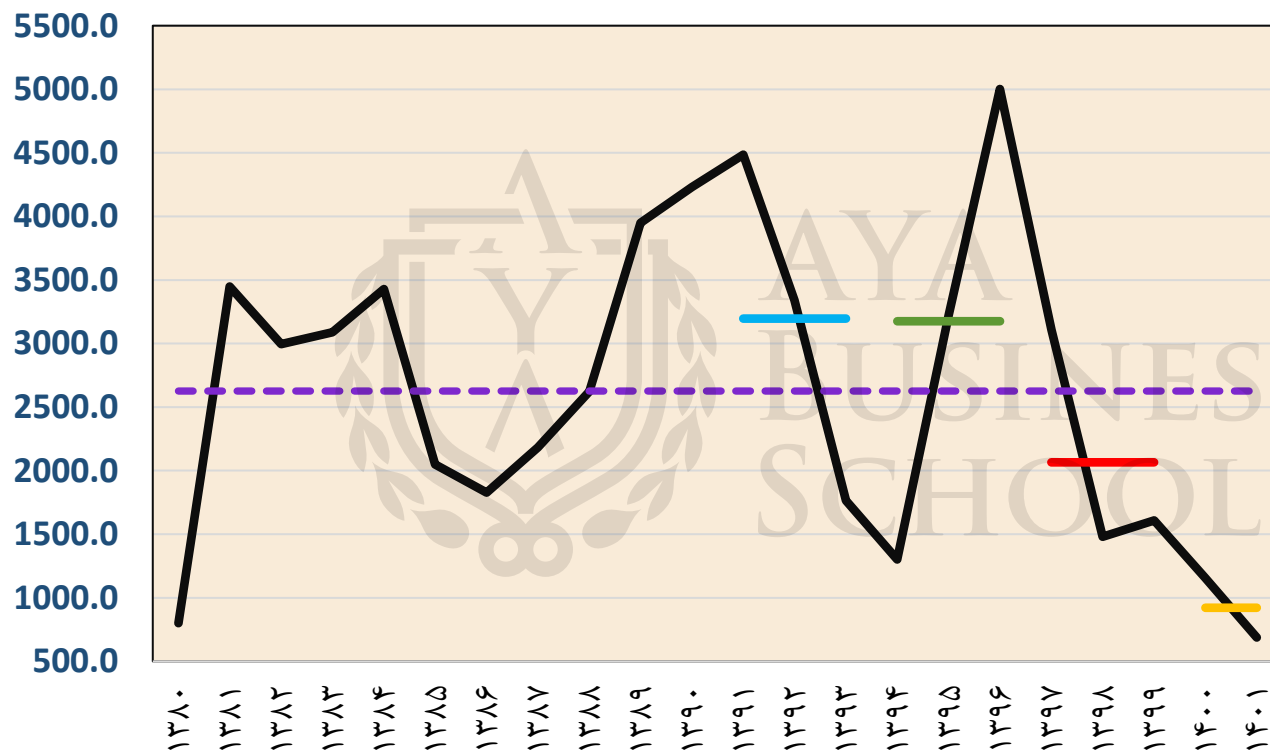
روند بلندمدت تراز تجاری غیرنفتی و مقایسه آن در دوره های ۴ گانه تحریم هسته ای (گمرک ج ۱۱) میلیون دلار

تراز تجاری غیرنفتی کشور در دو دوره آغاز تحریم های هسته ای (۹۱ تا ۹۳) و خصوصا دوره مذاکرات بدون توافق (۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲) دچار کسری بیشتری در طی ۱۲ ساله مقایسه ای تحریم هسته ای بوده است. در ۲ سال از ۳ ساله توافق هسته ای تراز تجاری غیرنفتی مثبت شد که پس از انقلاب اسلامی سابقه نداشت.

- ✓ تراز تجاری غیرنفتی سالیانه
- ✓ متوسط تراز تجاری ۱۳۵۸ تا ۱۴۰۲ = -۱۳,۷ میلیارد دلار (کسری)
- ✓ متوسط ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ = -۷,۶ میلیارد دلار (کسری)
- ✓ متوسط ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ = ۲ میلیارد دلار (کسری)
- ✓ متوسط ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ = -۱,۸ میلیارد دلار (کسری)
- ✓ متوسط ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲ = -۹ میلیارد دلار (کسری)

روند بلندمدت جذب سرمایه گذاری خارجی و مقایسه آن با متوسط دوره های ۴ گانه تحریم هسته ای (وزارت امور اقتصادی و دارایی) میلیون دلار

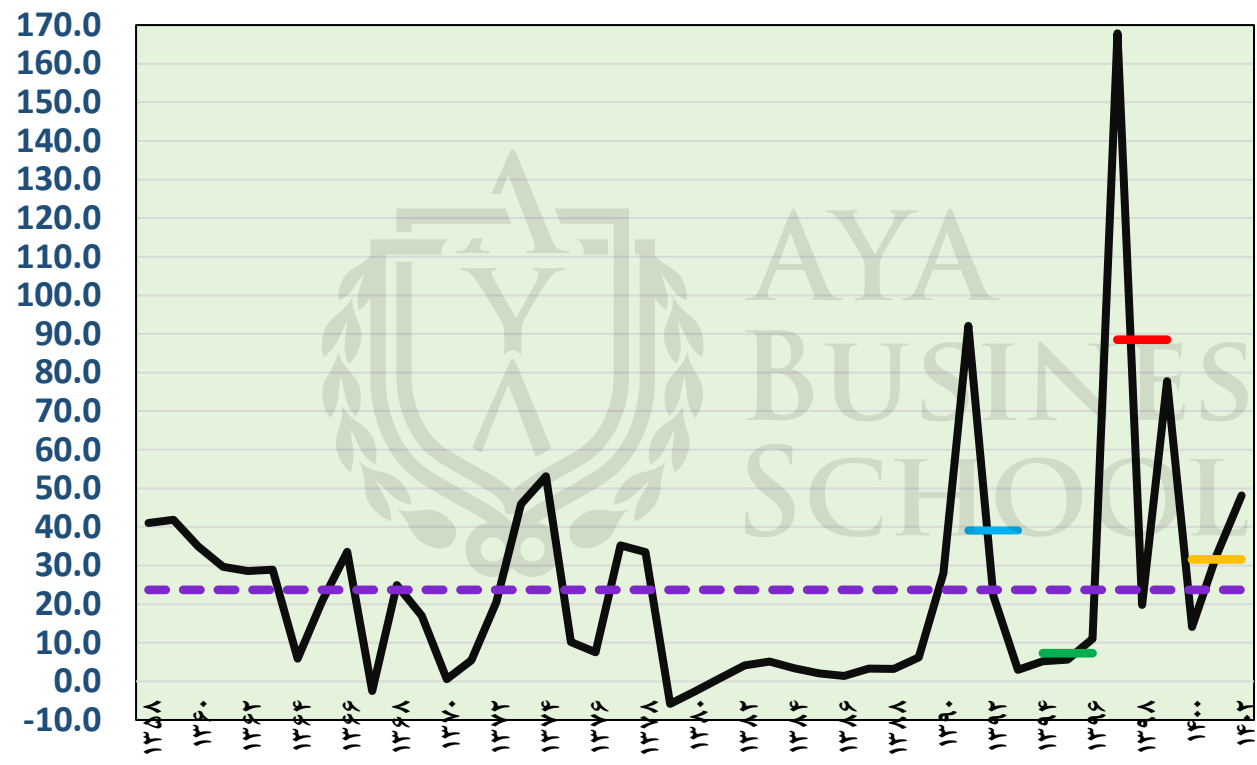

جذب سرمایه خارجی که حتی در دوره آغاز تحریم هسته ای ۹۱ تا ۹۳ و دوره توافق هسته ای ۹۴ تا ۹۶ ارقام قابل قبولی به ثبت رسانیده بود، با تشدید تحریم ها و مذاکرات بدون توافق روندی نزولی در پیش گرفت و به کمترین رقم در ۲۲ سال اخیر رسید. سرمایه گذاری خارجی در ۱۳۹۶ بالاترین رقم ۲۰ سال اخیر را به ارزش ۵ میلیارد دلار تجربه کرد.

- ✓ جذب سالیانه سرمایه خارجی
- ✓ متوسط جذب سرمایه خارجی ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۱ = ۲,۶۲۶ میلیارد دلار
- ✓ متوسط ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ = ۳,۱۹۶ میلیارد دلار
- ✓ متوسط ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ = ۳,۱۷۵ میلیارد دلار
- ✓ متوسط ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ = ۲,۰۶۵ میلیارد دلار
- ✓ متوسط ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ = ۰,۹۲۱ میلیارد دلار (۱۴۰۲ منتشر نشده)

* دلیل شروع دوره از سال ۱۳۸۰ نیز به این خاطر است که قانون جدید سرمایه گذاری خارجی از ابتدای دهه ۸۰ مصوب شد و آمار از این زمان قابلیت مقایسه و تطبیق دارد.
** رقم سال ۱۴۰۲ گزارش نشده است، لذا متوسط دو سال محاسبه شده است.

روند سالانه رشد قیمت هر دلار آمریکا و مقایسه آن با متوسط دوره های ۴ گانه تحریم هسته ای (بانک مرکزی) واحد: درصد

رشد قیمت دلار در دوره توافق هسته ای ۹۴ تا ۹۶ به کمترین رقم در دوره های مقایسه ای تحریم هسته ای رسید به طوری که متوسط رشد ۳ ساله ۹۴ تا ۹۶ برابر ۷.۳٪ شد و کمتر از دوره های تحریمی مقایسه ای دیگر بود. رشد دلار در سال ۹۷ در دوره تشدید تحریم هسته ای ۱۶٪ شد.

✓ رشد سالیانه قیمت هر دلار آمریکا

✓ متوسط رشد قیمت دلار دوره

۱۳۵۸ تا ۱۴۰۲ = ۲۳.۷٪

✓ متوسط رشد ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ = ۳۹.۱٪

✓ متوسط رشد ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ = ۷.۳٪

✓ متوسط رشد ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ = ۸۸.۵٪

✓ متوسط رشد ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲ = ۳۱.۶٪

روند تغییرات متوسط بلندمدت سالانه متغیرهای کلان اقتصاد و مقایسه با متوسط عملکرد در دوره های ۴ گانه تحریم هسته ای

عنوان/واحد	دوره	متوسط بلندمدت	متوسط دوره شروع تحریم هسته ای ۹۱-۹۳	متوسط دوره مذاکرات و توافق هسته ای ۹۴-۹۶	متوسط دوره تشدید تحریم هسته ای ۹۷-۹۹	متوسط دوره مذاکرات هسته ای بدون توافق ۱۴۰۰-۱۴۰۲
تورم مصرف کننده(خانوار)(%) (رشد)	۱۳۵۸-۱۴۰۲	۲۲,۰۶	۲۶,۹۳	۱۰,۱۷	۳۹,۳۸	۴۴,۴۷
تولید ناخالص داخلی (% رشد)	۱۳۵۸-۱۴۰۲	۱,۷۳	-۲,۶۴	۷,۲۵	-۴,۴۳	۳,۷۲
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (% رشد)	۱۳۵۸-۱۴۰۲	۲,۶۱	۲,۵۷	۱۰,۲۴	-۹,۶۴	۵,۸۱
نقدینگی (% رشد)	۱۳۵۸-۱۴۰۲	۲۶,۰۴	۳۰,۴۰	۲۵,۱	۳۱,۶۶	۳۱,۴۹
پایه پولی (% رشد)	۱۳۵۸-۱۴۰۲	۲۲,۸۷	۱۹,۹۱	۱۷,۷۳	۲۹,۰۱	۳۳,۶۷
بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی (%رشد)	۱۳۵۸-۱۴۰۲	۲۲,۰۶	۲۵,۵۲	۸,۲	۴۳,۷۶	۴۷,۷۶
بدهی بانک ها به بانک مرکزی (% رشد)	۱۳۵۸-۱۴۰۲	۳۸,۹۲	۲۷,۵۱	۱۶,۳۷	-۳,۱۴	۹۶,۴۸
خالص ایجاد شغل (تعداد شغل)	*۱۳۸۵-۱۴۰۲	۲۱۵,۰۰۰	۲۶۵,۰۰۰	۶۵۸,۰۰۰	صفر *	**۴۰۹,۰۰۰

* دلیل آغاز دوره محاسبه از سال ۱۳۸۵ به لحاظ تغییرات تعریف اشتغال و نحوه محاسبه نرخ اشتغال از این زمان بوده است.
 ** با احتساب این که در سال ۱۳۹۹ ناشی از پدیده شوم ویروس کرونا، تعداد یک میلیون شغل از دست رفت.
 *** با احتساب مشاغل برگشتی در سال های ابتدایی پس از دوران کرونا است.

روند تغییرات متوسط بلندمدت سالانه متغیرهای کلان اقتصاد و مقایسه با متوسط عملکرد آن ها در دوره های ۴ گانه تحریم هسته ای

عنوان/واحد	دوره	متوسط بلندمدت	متوسط دوره شروع تحریم هسته ای ۹۱-۹۳	متوسط دوره مذاکرات و توافق هسته ای ۹۴-۹۶	متوسط دوره تشدید تحریم هسته ای ۹۷-۹۹	متوسط دوره مذاکرات هسته ای بدون توافق ۱۴۰۰-۱۴۰۲
صادرات غیرنفتی (میلیارد دلار)	۱۳۵۸-۱۴۰۲	۱۷,۳	۴۴,۶	۴۴,۴	۴۰,۱	۵۰,۷
واردات (میلیارد دلار)	۱۳۵۸-۱۴۰۲	۳۰,۹	۵۲,۲	۴۶,۵	۴۲	۵۹,۸
تراز تجاری غیرنفتی (میلیارد دلار)	۱۳۵۸-۱۴۰۲	-۱۳,۶۶	-۷,۶	-۲	-۱,۸	-۹
مجموع جذب سرمایه خارجی (میلیارد دلار)	۱۳۸۰-۱۴۰۲*	۲,۶	۳,۱	۳,۱	۲	۰,۹**
قیمت دلار آمریکا (% رشد)	۱۳۵۸-۱۴۰۲	۲۳,۷	۳۹,۱	۷,۳	۸۸,۵	۳۱,۶

* دلیل شروع دوره از سال ۱۳۸۰ نیز به این خاطر است که قانون جدید سرمایه گذاری خارجی در ابتدای دهه ۸۰ مصوب شد و آمار از این زمان قابلیت مقایسه و تطبیق دارد.
 ** رقم سال ۱۴۰۲ گزارش نشده است، لذا متوسط دو سال محاسبه شده است.

پیش بینی آینده:

سازمان برنامه و بودجه کشور بر اساس مدل برنامه ریزی
مالی (F.P) تعدادی از متغیرهای اقتصادی ایران را در
شرایط تحریم و رفع تحریم و استمرار تحریم از سال ۱۴۰۰ تا
۱۴۰۶ پیش بینی کرد.

پیش بینی آینده:

جدول ۱- برآورد متغیرهای اصلی اقتصاد ایران و منابع و مصارف اقتصادی بودجه عمومی دولت با استفاده از مدل برنامه ریزی مالی (FP)

سناریو	متغیر	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۴	۱۴۰۵	۱۴۰۶	رشد متوسط سالانه
وقف تحریم	درآمد عمومی دولت	۲,۵۵۷	۳,۶۲۶	۵,۹۵۱	۷,۶۷۰	۹,۷۸۷	۱۲,۷۷۲	۱۵,۵۸۷	۲۸
	واگذاری دارایی سرمایه‌ای	۱,۳۲۰	۲,۵۲۷	۵,۹۰۶	۸,۸۸۲	۱۰,۲۲۲	۱۲,۸۲۸	۱۶,۰۶۰	۵۱
	استشارت هزینه غیر پیرامونی دولت	۶,۹۲۸	۱۰,۲۱۱	۱۵,۲۳۸	۲۲,۷۹۵	۳۲,۳۸۲	۴۵,۰۵۰	۶۲,۱۶۸	۲۲
	تملک دارایی سرمایه	۱,۱۹۴	۱,۹۸۳	۲,۳۶۷	۵,۲۲۵	۸,۰۲۲	۱۱,۶۱۲	۱۶,۷۷۲	۵۵
	رشد اقتصادی	۱۴	۴	۲	۴	۳	۳	۴	۲,۵
	نرخ تورم	۲۳	۲۸	۲۱	۳۰	۲۷	۲۵	۲۵	۲۸,۳
	نرخ ارز	۱۷۷,۰۰۰	۱۸۱,۰۰۰	۲۰۹,۰۰۰	۲۸۰,۰۰۰	۳۵۰,۰۰۰	۴۴۰,۰۰۰	۵۵۴,۴۰۰	۲۱
تداوم تحریم	درآمد عمومی دولت	۲,۵۷۶	۵,۰۳۲	۷,۲۶۶	۱۰,۶۴۸	۱۶,۲۲۲	۲۵,۷۹۵	۴۰,۷۵۵	۵۰
	واگذاری دارایی سرمایه‌ای	۲۵۹	۲,۱۵۲	۲,۷۹۱	۷,۵۳۰	۱۱,۸۲۴	۱۹,۱۲۲	۳۰,۷۸۷	۱۰۲
	استشارت هزینه غیر پیرامونی دولت	۶,۲۸۸	۱۰,۷۹۹	۱۸,۲۸۰	۲۲,۳۲۰	۵۹,۱۲۲	۱۱۲,۲۰۷	۲۱۲,۰۷۱	۷۹
	تملک دارایی سرمایه	۱,۰۷۷	۲,۰۵۷	۲,۹۵۸	۷,۸۷۲	۱۶,۲۷۲	۲۴,۸۰۷	۴۱,۸۱۲	۱۰۰
	رشد اقتصادی	۸	۴	۱	-	-	-	-	۱,۷
	نرخ تورم	۴۱	۲۷	۲۸	۵۲	۵۱	۶۵	۶۵	۵۲,۷
	نرخ ارز	۲۵۰,۰۰۰	۲۵۰,۰۰۰	۲۶۰,۰۰۰	۷۰۰,۰۰۰	۱,۱۰۰,۰۰۰	۱,۷۸۰,۰۰۰	۲,۸۴۸,۰۰۰	۵۰

پیش بینی آینده:

صندوق بین المللی پول (IMF) نیز وضعیت اقتصاد ایران را برای سال جاری و آتی پیش بینی کرده است

فرصت ها و چالشهای توسعه اقتصادی ایران

در گزارش ژوئن ۲۰۱۶ موسسه جهانی مکنزی ضمن
برشماری فرصت ها و چالش های اقتصاد ایران برای اتصال
مجدد به اقتصاد جهانی، اعلام شده است که امکان
سرمایه گذاری ۱ هزار تا ۳/۵ هزار میلیارد دلار با رشد
اقتصادی سالانه ۶ درصد و ایجاد ۹ میلیون فرصت شغلی
تا سال ۲۰۳۵ برای ایران وجود دارد.

فرصت ها و چالشهای توسعه اقتصادی ایران

اتصال مجدد به اقتصاد جهانی

فرصت ها و چالشهای توسعه اقتصادی ایران

فرصت ها و چالشهای توسعه اقتصادی ایران

با آرزوی
سلامتی
و سربلندی

AYA
BUSINESS
SCHOOL

